

Nagrobnica

Mateja sem spoznal relativno pozno, enega kasnega popoldneva pozimi leta 2000 ko me je Darko Darovec, direktor ZRS Koper, napotil v Pokrajinski muzej Koper, da bi skupaj oblikovali tematsko številko revije *Annales* posvečeno vinu in rimskim amforam na Jadranu. Matej je kot kustos za arheologijo deloval v tem Muzeju od leta 1975, ko so mu kot nadarjenemu 32-letnemu arheologu ponudili možnost, da si iz Ljubljane izbere lokacijo na kateri delovati. Sam se je odločil za Istro in za Koper. In ta odločitev je nedvomno zaznamovala vso njegovo nadaljnjo življensko in profesionalno pot.

Dobro se spomnim, da je to naše prvo srečanje bilo na 15. decembra 2000, saj smo par dni pred tem pokopali mojega očeta, ravno na tem pokopališču.

Matej ni bil zame - naj mi Jernej ne zameri - samo neke vrste drugi oče, temveč tudi prijatelj, kolega, učitelj (tudi za slovenski jezik) in še marsikaj drugega. Oseba na katero si se lahko v vsakem trenutku obrnil za pomoč, vprašanje, nasvet, ...

Eno najintenzivnejših sodelovanj smo zagotovo izvedli v okviru *Istarske enciklopedije*. Takrat smo skupaj z Ivico Pletikosićem tvorili koprsko uredništvo (oz. "severno-zahodno istrsko uredništvo", kot ga je nazival sam Matej) tega prezajetnega projekta, ki ga je vodil Leksikografski zavod Miroslav Krleža iz Zagreba. In to prav za prav prostovoljno, tako kot je bilo skoraj vse naše delovanje na strokovnem ali znanstvenem področju. Takrat smo, predvsem zahvaljujoč Matejevim poznanstvom, pridobili izjemno velik krog sodelavcev iz Hrvaške, Italije, Avstrije in Slovenije. Tudi zato se nam je v času tega večletnega projekta porajala zamisel, da bi ustanovili društvo, ki bi po izidu enciklopedije ne samo nadaljevalo delo na "Istrskem biografskem leksikonu" ampak se tudi ukvarjalo z organizacijo posvetov, postavitvijo razstav, izdajo knjig ter raziskovanjem in zbiranjem virov predvsem na področju varovanja kulturne dediščine.

Tako smo skupaj z Deborah Rogoznica 18. avgusta 2006 ustanovili Humanistično društvo za zgodovino, umetnost in kulturo Histria ter Mateju poverili predsedovanje, ki ga je seveda z veseljem sprejel in ga prizadevno opravljal vse dokler so mu moči to omogočale. Želja Mateja in vseh nas je bilo delovanje na področju celotnega istrskega polotoka, od Doline in Milj preko Kopra pa vse do Premanture na eni strani, in Kantride na drugi. Tako smo pri raznih programih in projektih vedno vključevali ustanove in sodelavce iz celotne Istre in iz obližjega tržaškega in reškega področja. Prav tako je bila njegova želja, da se pri komuniciranju vedno uporabljajo "vsi trije istrski jeziki" (kot jih je Matej imenoval): hrvaščina, italijanščina in slovenščina.

Dovolite, da omenim samo nekatere od pomembnejših aktivnosti: prvi na sploh je bil projekt o njemu zelo priljubljenem "Krkavčanskem Kamnu", ki je zajemal posvetovanje v Krkavčah in zbornik prispevkov, ki ga je tudi sam uredil. To je bila naša prva publikacija sploh, ki ji je do danes sledila še tridesetina naslovov v raznih serijah, ki smo jih postopoma uvajali. Tudi pri določitvi samih imen serij - in seveda pri njeni vsebini - je

Matej vedno imel zelo modre predloge. Sledili so projekti o prvem modernem popisu prebivalstva v Istri, o Prvi istrski pokrajinski razstavi, o Veliki vojni in epidemijah v Istri (seveda še mnogo pred izbruhom covid-a), o začetkih istrske spomeniške službe, o Istrskem pokrajinskem zboru itd.

Skupni povezovalc je seveda bila Istra. Matej ni nikoli želel naglaševati identitet in pripadnosti. Čeprav njegovega kontinentalnega naglasa ni nikoli popolnoma izgubil, mi je večkrat zaupal da se ne počuti nič manj istrijana od enega tu živečega šavrina, ali od enega pazinjana ali od enega ezula. Pa ne da bi Matej na to gledal ekskluzivno, ravno obratno: bil je vključujoč, povezovalen in empatičen.

Eden zadnjih in najbolj navdušujočih dosežkov je bil za nas ko smo jeseni 2016 z mojim skoraj tridesetletnim Unotom skupaj z Matejem zapeljali naravnost v Palačo Poli v Rimu - to je stavba na katero se naslanja Fontana di Trevi - ob priliki postavitve naše razstave "Viaggio artistico attraverso l'Istria" arhitekta in inženirja Pietra Nobila.

Matej je to pot našega društva, s svojim običajnim humorjem, takrat opisal kot proces, ki se vije od gasilskega doma v Krkavčah do Fontane Trevi v Caput Mundi.

In Nobile je tudi avtor projekta unikatne cisterne, ki se je še do pred nedavnim nahajala na muzejskem trgu v Kopru - načrte projekta smo skupaj z Matejem našli v enem od tržaških arhivov. Matej se je mnogo zalagal za ohranjanje in prezentacijo dediščine a nam tisti krat ni uspelo. Morda pa nam bo uspelo pridobiti Beneškega Leva iz koprške Armerije, ki se danes nahaja na Trsatu in o katerem smo pred kratkim izdali zbornik.

Vezano na to publikacijo je tudi eno najinih zadnjih srečanj. Matej je zanj pokazal veliko zanimanje in kot vedno čestital za podvig ob izidu, čeprav je ravno on sam pred leti pokrenil zamisel za ta projekt.

Po drugi strani, nam na žalost ni uspelo pravočasno izdati zbornika ob njegovi 80-letnici čeprav sem Mateja vedno seznanjal s prispevki, ki smo jih sproti pridobivali od raznih avtorjev in za katere je pokazal veliko zadovoljstvo in bil s tem počaščen.

Pozicijo na čelu Društva je za Matejem leta 2017 prevzel Robert Matijašič: ta mi je pred leti - še preden je stopil na to funkcijo - posredoval meni eno lepših definicij za Mateja: la persona giusta che si trova al posto giusto nel momento giusto. Jaz bi temu dodal, da je bil Matej oseba širokega znanja na katero si se lahko obrnil za katerokoli informacijo: bodisi na področju botanike, kot geologije, ekonomije ali prava. Čeprav je vedno ciljaj na vrhunskost in na preciznost informacij, so ga vedno odlikovale skromnost, ponižnost in predvsem diskretnost. Na nek način tako kot se tudi danes poslavljamo od njega tukaj v Kopru, v Istri.

Hvala Matej, za vse kar si me, in kar si nas naučil: grazie - fala !

Humanistično društvo Histria ti bo večno hvaležno.

Dean Krmac

ustanovni član in tajnik Humanističnega društva Histria

Škocjan, 23. 8. 2023